

ARCHAICKÉ OBDOBÍ ŘECKÉ LITERATURY – HOMÉRSKÉ EPOSY

Zopakujme si ...

Otázky na úvod:

1. Jak se člení řecká literatura z chronologického a vývojového hlediska?

Doplňte:

_____ období – 9. – 6. století př. n. l.

_____ období – 5. – 4. století př. n. l.

_____ období – 4. – 1. století př. n. l.

_____ období – 1. stol. př. n. l. – 529 n. l.

Proč celá etapa končí právě rokem 529?

2. Ráz řecké literatury určovalo rozvinuté náboženství a mytologie (bájesloví). Co o nich víte? Které báje a jejich hrdiny znáte? Četli jste nějakou knihu o řeckých bájích?

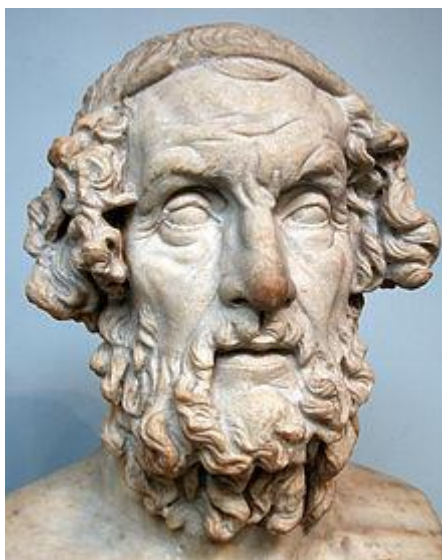
3. Na jaké starší kultury řecká kultura navazovala?

4. Jmenujte některé řecké autory a jejich díla, která již znáte.

HOMÉR

(9. – 8. STOL. PŘ. N. L.)

- řecký epický básník, o jehož existenci se sice vedou spory, ale pod jeho jménem se dochovala dvě nejstarší díla nejen antické, ale vůbec evropské literatury – eposy **Ílias** a **Odyssea**

- *Připomeňte si pojem epos. Co je pro tento žánr typické?*
- *Dokážete vysvětlit názvy obou eposů?*

Ílias

(asi polovina 8. stol. př. n. l.)

Ílias, rozsáhlá skladba plná hrdinského patosu (více než 15 000 veršů), se odehrává v jednapadesáti dnech desátého roku trójské války, která vypukla, když syn trójského krále Priama Paris odloudil spartskému králi Meneláovi jeho manželku, krásnou Helenu. Meneláos vyzval všechny řecké vládcy k vojenskému tažení proti Tróji. Řekové město oblehli, ale nemohli je dobýt. Boj tedy trvá už devět let se střídavými úspěchy na obou stranách a tehdy začíná děj Íliady.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Dějovým jádrem je spor hlavního velitele řeckých vojsk Agamemnónem, vládcem Mykén s nejudatnějším hrdinou Achilleem, jemuž Agamemnón odňal zajatky, dceru kněze Brísa, kterou hrdina dostal od vojska jako čestný dar z kořisti. Achilleus se strašlivě rozhněval, odmítl dále bojovat a válka hrozila skončit trójským vítězstvím. Přítel Patroklos proto uprosil Achillea, aby mu do boje půjčil svou zbroj, a úspěšně vzbudil u Trójanů dojem, že se Achilleus vrátil mezi bojovníky. Patroklos však nedodržel slib daný Achilleovi, že se ve vypůjčené zbroji nevydá hlouběji do bitevní vřavy, a zahynul rukou největšího trójského hrdiny

Achilleus. Achilleus stanul pomstít mrtvého od své božské dozvěděl, že Patroklova vraha vzápětí souzena svou povinností zbrojí, kterou mu Héfaistos, vyzval zabil ho a jeho devět dní vláčet

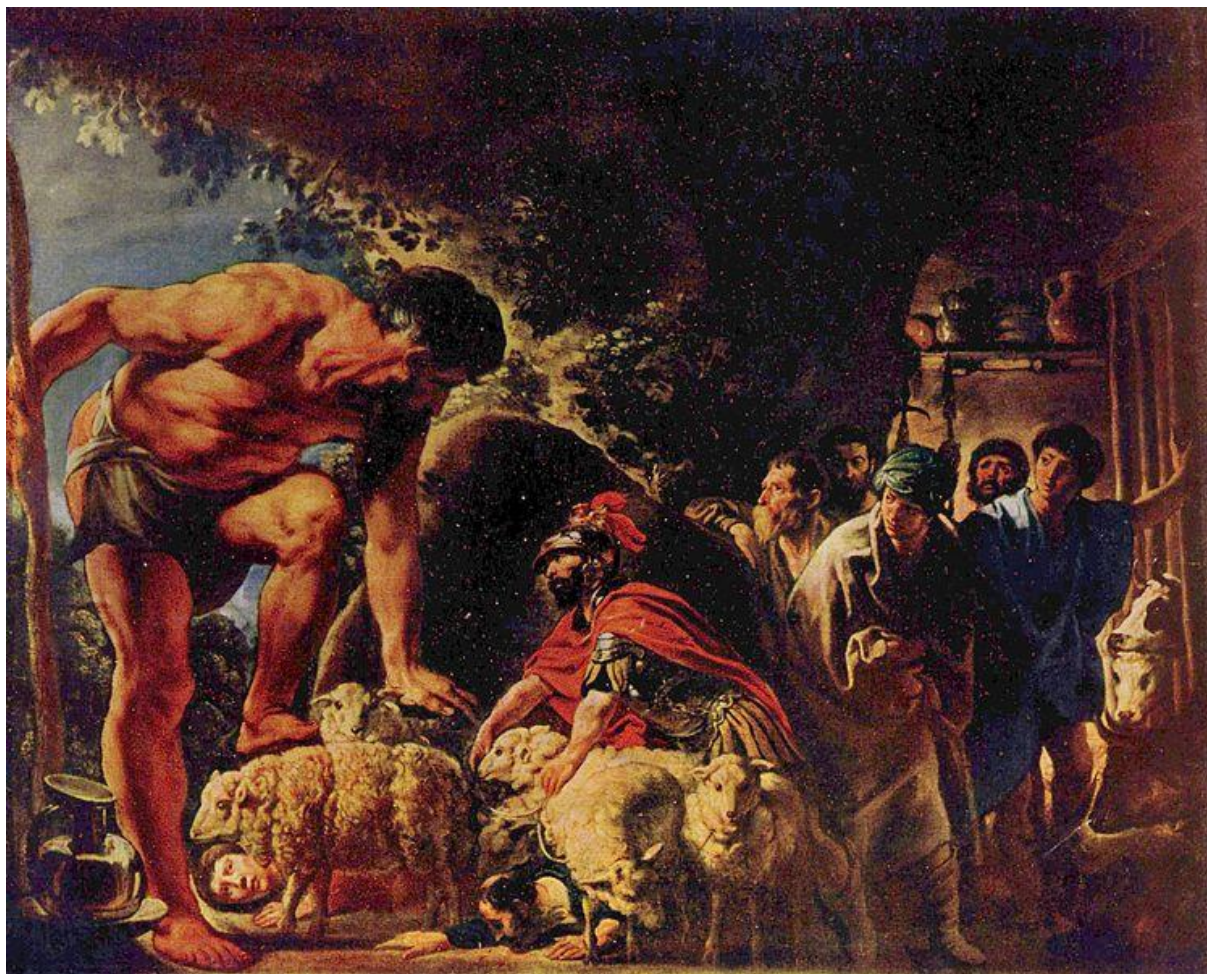
válečným vozem. Báseň končí vydáním Hektorovy mrtvoly jeho otci, starému trójskému králi Priamovi.

Vyprávění obsahuje mnoho odboček, barvitého a zevrubného líčení bojových scén, rozmluv a výjevů z řeckého tábora, z obležené Tróje i ze sídla olympských bohů.

- *Ílias tady končí, ale jistě dokážete na základě svých znalostí příběh dovyprávět.*
- *Kdo zasahuje do jednání a osudů hrdinů a ovlivňuje je? Najděte příklady.*

Odyssea

(asi počátek 7. stol. př. n. l.)

- *Podívejte se na obraz. Kterou příhodu z Odysseova putování zachycuje?*
- *Které další příhody si vybavíte?*

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Přečtěte si následující ukázkou, odpovězte na otázky za textem, odpovědi si zapište.

(1)

Také jsem Tantala zahléd, jak ukrutné útrapy snáší:

v jezeře stál a voda až k bradě mu dosahovala.

Zřejmě se trápil žízní, však nabrat a napít se nemoh.

Kdykoli dychtil ten stařec se k hladině sehnout a napít,

voda se pokaždé stáhla a zmizela, okolo nohou

tmavá se jevila zem - to bůh tam vysoušel vláhu.

Stromoví s vysokým listím mu sklánělo ovoce k hlavě:

byly tam marhany, hrušně a jabloně nádherných plodů,

jakož i sladké fíky a olivy rostoucí bujně.

Jakmile chystal se stařec, že dotkne se rukama plodů,

pokaždé silný vítr je vymrštil ke stinným mrakům.

Také jsem Sisyfa zahléd, jak trvale trampoty snáší:

do vrchu obrovský balvan vždy oběma rukama valil.

Nohama opíral se i rukama o zem a balvan

strkal do kopce vzhůru až k vrcholu, ale když chtěl ho

překulit přes vrch, ta tíž ho pokaždé zvrátila nazpět -

rázem zas na rovnou zem se kutálel drzý ten balvan.

Poznovu ze všech sil jej strkal zas nazpátek, z údů

stékal mu v praménkách pot, mrak prachu mu od hlavy stoupal.

granátovníky

(2)

Tehdy já, zkormoucen v srdci, jsem promlouval takto k svým druhům:

„Přátelé, nesmíme znát jen jeden nebo jen dva z nás

božské vzkazy, jež Kirké mi sdělila, bohyně jasná.

Proto je povím i vám, ať zemřeme, znalí těch vzkazů,

anebo uniknem smrti a vyhnem se osudu svému.

Nejdříve vybízí nás, ať uniknem čarovným tónům

Sirén, těch božských pěvkyně, i jejich květnaté louce.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vybídla jenom mne hlas jejich poslouchat. Vy však pevnými pouty mě svažte, ať bez hnutí na místě vyčkám vestoje u stěžně lodi, a k němu mě přivažte lanem. Jestli vás budu však prosit a rozkáži uvolnit pouta, vy pak dalšími pouty mě tiskněte k lodnímu stěžni!"

(3)

Bohyně jiskrnooká, ctná Pallas tu mluvila první:
„Zchytralý Odyssee, ty Láertův vznešený synu,
uvažuj, kterak vztáhneš pak na chlípné ženichy ruce,
kteří tři roky v tvém domě si vedou jak páni a dary
snaží se za ženu získat tvou manželku bohyním rovnou;
ona však napořád v srdci jen po tvém návratu teskní,
všem tam naději dává a slibuje každému muži;
posílá vzkazy, však srdce se užívá po něčem jiném."

Odysseus, důvtipný muž, jí na to zas v odpověď pravil:
„Běda, já opravdu tedy měl žalostným osudem zhynout,
tak jako Agamemnón, syn Átreův, ve vlastním domě,
kdybys mi, bohyně, ty vše patřičně nevyličila!
Nuže, teď zosnuj i plán, jak měl bych ty ženichy ztrestat;
sama však při mně stůj a odvážnou sílu mi vdechni,
jako když skvostný vínek jsme snímali z dobyté Tróje.
Kéž bys mi přispěla teď tak horlivě, Jiskrnooká!
Pak bych i s třemi sty muži šel zápasit, budeš-li při mně,
mocná bohyně, stát, a chceš-li mi ochotně přispět."

Překlad Rudolf Mertlík

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

V desetiletých útrapách Odysseova bloudění nechybí ani sestup do podsvětí, kde se od duší zemřelých dozvěděl, jak přemoci nepřízeň bohů při návratu do vlasti.

- *První ukázka zachycuje vyprávění o dvou postavách, s nimiž se hrdina v Hádově království setkává. Které to byly? Jaká okřídlená rčení jsou s jejich jmény spojena? Pokud si nejste jisti odpovědí, pomůže vám např. Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost (1994).*
- *V souvislosti s druhou ukázkou se zaměřte na její hlavní motivy a uveďte, jakým způsobem vyvázl Odysseus z nástrah Sirén. Roli uvedených mytologických bytostí si můžete ověřit ve Slovníku antické kultury (1974).*
- *Na základě ukázky č. 3 nejprve odpovězte, která bohyně pomáhala Odysseovi (s její pomocí nakonec porazil i všechny nápadníky své ženy Penelopé a po dvacetiletém odloučení se ujal vlády nad Ithakou).*
- *Proč byla Odysseova žena chápána jako symbol věrnosti?*
- *Slovník antické kultury vám pomůže také vysvětlit postavu Agamemnona (stejně jako další postavy s antikou spojené). Jak vám toto vysvětlení pomáhá v porozumění textu?*
- *Ukázky (zejména poslední) obsahují několik typických rysů hamerských eposů. Vysvětlete na příkladech některé z nich, a to **ustálený přívlastek** (epiteton constans), kterým jsou postavy pojmenovávány, a **pomalý spád děje**, tzv. homérskou šíři.*
- *Oba eposy jsou psány časoměrným daktylským **hexametrem**. Přečtěte si slovníkové heslo a doložte hexametrem v textu.*

Hexametrem – nerýmovaný verš, typický pro antickou poezii, a to zejména epickou. Hexametrem se skládá ze šesti stop. První čtyři stopy jsou obvykle daktyly, které mohou být nahrazeny za spondeje, pátá stopa je

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

vždy daktyl, šestá spondej. V českém přízvučném hexametru (viz níže) jsou spondeje v obou případech téměř vždy nahrazovány za trocheje.

Schéma (neuvažující možnost náhrady daktylu za spondej) je:

— ∪∪ | — ∪∪ | — ∪∪ | — ∪∪ | — ∪∪ | — —

(pomlčka označuje těžkou dobu, písmeno u lehkou, svislítko hranici stop)

- *Znovu si přečtěte literárněvědný text a naučte se základní charakteristiku eposu, s nímž jste se setkali už u Eposu o Gilgamešovi:*

Epos - rozsáhlá epická veršovaná skladba s rozvětveným dějem (četnými epizodami a popisy - tzv. epická šíře), výraznými hrdiny a líčením jejich činů. Pro jeho jazyk jsou typická ustálená epiteta, figury a vypravěčský odstup.

Domácí úkol: Zopakujte si nejnámější antické báje.